

Kiss Ilona

Kisbali László életrajza

1954. április 30-án született Pásztón. Az 1950-es évek közepétől Nagybátonyban, a „nógrádi sztálinváros” bányász-lakótelepén éltek, hirtelen odatelepített, gyökértelen emberek között. Édesapja, Kisbali József, matematika-fizika szakos, kiváló általános iskolai tanár volt, a lakás folyton tele volt kísérletekhez való üvegcékkal, spárgákkal, nagyon szerették a tanítványai. Közel egy évtizedes, egyre súlyosbodó betegségei után 1988-ban hunyt el. Édesanyja, Kisbali Józsefné, Kecskés Terézia (szül. 1930) könyvelő volt jó 40 éven át egy salgótarjáni szocialista nagyvállalatnál, remek matematikai gondolkodással. 1988-tól él közelünkben Budapesten.

Laci az általános iskolát és a gimnáziumot Nagybátonyban végezte. A történelem érdekelte igazán, hihetetlen ismeretanyagot halmozott fel, egymás után nyerte a tanulmányi versenyeket. I. gimnazista korában a „Ki miben tudós?” c. televíziós verseny országos döntőjén formálisan ugyancsak első lett (mivel a fődíjjal egyetemi felvételi is járt, végül más kapta meg). IV. gimnazista korában Országos Középiskolai Tanulmányi Versenyt nyert, többhónapos levéltári kutatásokat folytatott a Nógrád megyei levéltárakban a térség bányászmozgalmairól. – Utóbb, nagyon sokszor ítélte úgy, hogy a kamaszkori szocialista tanulmányi versenyek nagy kárt okoztak neki, szisztematikus tanulás helyett versenypályára sodorták. De nem volt „vezetője” sem. Maga tapogatta ki, hogyan jut el a filozófiához. Hegel *Kis logikáját* 15 éves korában kölcsönözte ki először a salgótarjáni könyvtárból.

1971-ben felvételt nyert az ELTE bölcsészkarára, a történelem szak mellé „jobb híján” választotta a népművelést, filozófia szak nem indult abban az évben. Az egyetem megkezdése előtt volt a szörnyű egy éves katonai szolgálat. A minden „előfelvételisnek” kijutó megaláztatások mellé, banális előzmények után államellenes izgatás vádjával került előzetes letartóztatásba. Az eljárás ügyészi figyelmeztetéssel végződött, ő azonban a per lelki terheit élete utolsó pillanatáig viselte.

Amikor 1973-ban elkezdte az egyetemet, a Budaörsi Kollégiumba került, szellemi társakra talált, máig tartó barátságokra, de a környezet tanulásra teljesen alkalmatlan volt. Egy év múltán kiköltözött albérletbe – legtöbb idejét az Országos Széchényi Könyvtárban töltötte. Ekkor már esztétika szakos volt – ez állt a hivatalos lehetőségek közül legközelebb ahhoz, amit szeretett volna: filozófusnak lenni. Munkácsy Gyula tanár úr volt számára a filozófus-minta Descartes- és Kant-előadásaiival, Poszler György tanár úrtól kapott szisztematikus esztétikatörténetet: szenvedélyes Lukács-tanulmányai neki köszönhetően kerültek végre keretbe. Poszler tanár úr még egyetem után is szelíden igazgatta a gyakorlati-hivatali útvesztőkben. Hozzá írta Kantról szóló szakdolgozatát: Kant volt számára egész életében az igazi megírandó – mégis megíratlanul maradt probléma. 2004-ben, 50. születésnapján Königsbergbe utaztunk (ez volt a családi meglepetés), a város még Kalinyingráddá válva is groteszk módon Kant városa maradt: Kant, a megrögzött agglegény sírjához ifjú házaspárak zarándokoltak csokraikkal.

Amikor 1978-ban befejezte az egyetemet, végül is esztétika-népművelés szakon, semmiféle tisztességes álláslehetőség nem nyílt számára gyökerek, háttér nélkül – s annak jele nélkül, hogy bármennyire is azonosulni tudna hivatalos kötetekkel. „Megbízhatatlan individuum” – ezt a sokértelmű megjelölést, amelyet Bulgakov hőseire talált, magára is értette. Értelmetlen munkahelyek következtek. Nevelőtanárság egy IX. kerületi fiúkollégiumban, Újpesti Ady Endre Művelődési Ház, szombati diszkó-ügyeletekkel, Kovács Margit Múzeum külsős kérdező biztos... – nem is érdemes folytatni. 1981-ben jelentkezett az ELTE Szociológiai Intézetben induló kétéves „vezetőképzésre”, ahová – az első elutasítás után – végül is egyetemi társa javaslatára vették fel. Lehetett volna jó két év is, voltak meghatározó, jó tanárai, Csepeli György például, aki végig a legközelebbi barátai közé tartozott. Ekkorra azonban az alkohol (amely a katonaság óta egyre súlyosabb problémát jelentett) lehetetlenné tette a rendszeres szellemi munkát, annak ellenére, hogy a filozófiatörténet helyett a társadalomfilozófiában szisztematikus kutatási lehetőségre talált. Buda Bélának köszönhetjük, hogy az alkoholproblémát segített megoldani; ő azonban nagyon pontosan és mélyen értette és értésünkre adta, hogy csak a felszíni tüneteket hártotta el. Laci azonban rendre elutasította a „lélekgyógyászat” minden formáját.

Amikor 1984-ben ez a kálvária véget ért, épp indult a pécsi Egyetemen egy új képzési forma, művészettudomány címen. Bécsy Tamás hívta őt oda, aki mintegy átvette Poszler tanár úrtól a mentor szerepet egészen nyugalomba vonulásáig. Horányi Özséb sok hivatali nehézségen segítette át. A „pécsi vonat”, a Pécsre lejáró tanárok társasága egészen új szellemi közeget jelentett számára: Vidrányi Katalin, akitől az örök biztatást kapta: „jól meg vagy patkolva Kantból”; aztán Horváth Iván, Somlyó Bálint, Tatár György, Geréby György és mások. Azonnal megjelentek a tanítványok. Horváth Karcsiék, Szécsényi Endréék – sokan. Köztük Harkányi András, a tiszteletbeli tanítvány. És közben megszülettek gyönyörű gyerekeink. 1985-ben Panni, 1989-ben Manó, akik ma már mindketten egyetemisták, s mindketten folytatnak valamit az ő szerteágazó szellemi világából. Manó művészettörténetet és történelmet tanul a Lomonoszov Egyetemen, Panni nemzetközi jogot ugyancsak Moszkvában. Mindketten kívülről tudják Petri György költészetét, s még sok egyebet, amit tőle kaptak.

Amikor az 1990-es évek közepére a pécsi heti ingázás kimerítővé vált, adódott egy lehetőség, hogy az Iparművészeti Főiskolán (ma: Moholy-Nagy Művészeti Egyetem) művelődéstörténetet tanítson; ide tért vissza öt éves moszkvai tartózkodásunk után 2008. szeptemberében is. Párhuzamosan sokáig tanított a Képzőművészeti Egyetemen, ugyancsak a maga képére, szellemi alkatára formált művelődéstörténetet. Nagy pedagógiai ambíciója volt, hogy megtanítsa a vizuálisan kiválóan gondolkodó művészhallgatókat, hogy verbálisan is tudjanak reflektálni tevékenységükre. Nagyon termékeny szemesztereket töltött Komoróczy Géza Judaisztika Tanszékén az ELTE-n, ahol új szakterületét, a zsidó asszimiláció esztétikáját tanította. Ekkor már Moses Mendelssohn volt tanulmányai középpontjában, aztán Christian Wolff, de bármikor kikerekíthetett volna a Nietzsche- vagy Shopenhauer-monográfiát is.

Időközben, az 1990-es évek elején, amikor a hetilap *Beszélő* megindult, itt is igazi szellemi környezetre talált. Kitalált egy rovatot „Ki beszél?” címmel, amelyben a hét politikai aktualitásaihoz a művelődéstörténet nagyjaitól választott s kommentált részleteket. A tanítás mellett ez az éveken át fenntartott sorozat volt talán az egyedüli, igazán rendszeresen, de nem külső kötelezettségből végzett tevékenysége. Mint Petrinek, ahogy Kis János írta róla, a

szamizdat *Beszélő* szerkesztése. Nagyon mély, bár nem rendszeres találkozásokban megmutatkozó barátság fűzte Petrihez. Így találta ki a Petrinek rendszeres gondolkodási feladatát biztosító beszélgetéssorozatát a magyar politikai költészetéről. *A szabadság hagyománya* – ez lett a kötet címe. A legnehezebb a megíratlan és fantasztikus töredékekben művekről számot adni: minden gondolat pillanatok alatt monografikus formába szaladt szét. Azok a tanulmányok, amelyek nyomtatásban is megjelentek, a Gadamer-ről vagy a Kantról szólnak, szerkesztő-barátok kitartó biztatásának köszönhetőek. Kant utáni esztétikatörténetet tervezett, az ízlésfogalom történetét akarta megírni, legutóbb a zseni fogalma látszott előtte olyan gyűjtőpontnak, amire rárendezhetőek gondolatai.

A 2005-ben bekövetkezett infarktus óta, amelyet baráti gondoskodással kezelt Fülöp Gábor, kimondva-kimondatlanul számított arra, hogy nagyon kevés az ideje. De arra nem, hogy ennyire. 2009. május 7-én, két nappal a végzetes stroke és agyvérzés után hunyt el.

Budapest, 2009. május